KAIS.KÖN.HOF-BIBLIOTHEK
78.565-B
Neu-

Digitized by Google

ÖNB
+Z338611408
78565-B.
Digitized by Google

Digitized by Google

ΧΟΡΙΚΙΟΥ ΣΟΦΙΣΤΟΥ

ΛΟΓΟΙ ΑΝΕΚΔΟΤΟΙ

Ἂν καὶ ἡ «Νέα Ἡμέρα» φροντίζει πάντοτε νὰ μεταδίδῃ τακτικῶς εἰς τοὺς ἀναγνώστας αὐτῆς τὰς νεωτέρας φιλολογικὰς εἰδήσεις καὶ νὰ ἔχῃ αὐτοὺς ἐνημέρους τὸ δὴ λεγόμενον, ὑπάρχουσιν ὅμως καί τινα δημοσιεύματα, ἴσως οὐχὶ παντελῶς ἄμοιρα σπουδαιότητος, διαλαθόντα τὴν προσοχὴν αὐτῆς. Πολλοῦ λόγου ἠξίωσεν ἐπὶ παραδ. τὴν Ἀθηναίων Πολιτείαν τοῦ Ἀριστοτέλους, πολλὰ ἔγραψε περὶ τῶν μιμιάμβων τοῦ Ἡρώνδα καὶ περὶ πολλῶν ἄλλων, ἀλλ᾽ οὐδεὶς καθ᾽ ὅσον ἐγὼ ἐνθυμοῦμαι ἢ ἐλάχιστος λόγος ἐγένετο περὶ ἀνεκδότων λόγων τοῦ Χορικίου, νῦν τὸ πρῶτον ἐκδιδομένων μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας καὶ κριτικῆς ἀκριβείας ὑπὸ Richard Foerster. Ὁ γνωστὸς οὗτος φιλόλογος ἀσχολεῖται ἀπὸ πολλῶν ἤδη ἐτῶν, ἴσως ἀπὸ τριακονταετίας, εἰς προπαρασκευαστικὰς ἐργασίας τῆς ἐκδόσεως τῶν ἔργων τοῦ Λιβανίου, οὗ καὶ ἐξέδωκε λόγους τινὰς ἀνεκδότους, εἰς συναγωγὴν πάντων τῶν περὶ φυσιογνωμίας γραφέντων καὶ εἰς πλείστας ἄλλας σχετικὰς πραγματείας καὶ ἐκδόσεις, Πρὸ ἑνὸς ἔτους ἐξέδωκε δίτομον σύγγραμμα περιέχον πάντα τὰ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις διασωθέντα φυσιογνωμονικά, παρασκευάσας τὴν ἔκδοσιν αὐτῶν μετὰ θαυμαστῆς ἀκριβείας καὶ κριτικῆς μεθόδου· Scriptores Physiognomonici graeci et Latini recensuit Richardns Foerster. Lipsiae. Teubner. 1893 Vol. I. II. μετὰ προλόγου ἐξ 192 σελ. καὶ πλουσιωτάτων πινάκων ἐξ 177 σελ. Τὸ δὲ κείμενον περιέχει 431—352 σελ. Ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ τῇ οὐδενὸς τῶν πρὸς διαφώτισιν τοῦ ἀναγνώστου ἀναγκαίων στερουμένῃ ἄκων τις θαυμάζει τὴν ὑπομονὴν καὶ ἐπιμονὴν καὶ ἐπιμέλειαν τοῦ ἐκδότου ἔνθεν μὲν περὶ τὴν ἀκριβῆ ἀντιβολὴν τῶν πολλῶν χειρογράφων ἔνθεν δὲ περὶ τὴν συναγωγὴν καὶ συναρμογὴν τῆς πολλαχῶς ἀκατεργάστου ὕλης. Ὁ αὐτὸς δὲ ἤρχισε νὰ

3001/1895 G. d. ...
Digitized by Google

ἐκδίδῃ ἀπό τινων ἐτῶν καὶ λόγους ἀνεκδότους τοῦ Χορικίου. Περὶ τῶν ἀνεκδότων τούτων λόγων πραγματεύεται ἡ παροῦσα διατριβή.

Δὲν ἀναλαμβάνω νὰ ὁμιλήσω ἐνταῦθα περὶ τοῦ Χορικίου ἐν γένει, διότι ὁ λόγος καὶ μακρὸς ἤθελεν εἶνε καὶ ἄλλως περιττός. Μόνον περὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ λόγου αὐτοῦ ὀφείλω νὰ εἴπω ὀλίγας λέξεις, ἵνα εὐκολύνω τὸν ἀναγνώστην εἰς τὴν κρίσιν τῶν ἐφεξῆς λεχθησομένων. Οἱ σοφισταὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἐνησχολοῦντο εἰς τὰς γνωστὰς μελέτας καὶ τοὺς λόγους τοὺς κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον πλαστοὺς τὸ μὲν πρὸς ἐπίδειξιν τὸ δὲ πρὸς ἄσκησιν καὶ διδασκαλίαν, ἀποβλέποντες μᾶλλον εἰς τὴν καλλιέπειαν ἢ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν καὶ πραγματικὴν ἀξίαν τοῦ λόγου, ἀπομιμούμενοι δὲ τῶν ἀρχαίων ῥητόρων μᾶλλον τὴν ἐξωτερικὴν κατασκευὴν τῶν περιόδων καὶ τὰ σχήματα τοῦ λόγου ἢ τὴν οὐσίαν καὶ ὑπόστασιν. Οἱ νεώτεροι οὗτοι σοφισταὶ ἠξίουν, ὡς οἱ παλαιότεροι, ὅτι ἠδύναντο νὰ ὁμιλῶσιν ἐκ τοῦ προχείρου περὶ οἱουδήποτε θέματος καὶ δὴ ἐπ' ἀμφότερα. Τὰ θέματα τῶν λόγων ἦσαν συνήθως ἢ πλαστὰ καὶ ὅλως φαντασιώδη ἢ εἰλημμένα μὲν ἐκ τῆς ἀρχαίας μυθολογίας καὶ ἱστορίας, μεταπεπλασμένα δὲ καὶ προσηρμοσμένα πρὸς τὸν ἑκάστοτε σκοπόν. Οἱ λόγοι αὐτῶν δὲν ἠδύναντο νὰ ἔχωσιν ἄλλην σπουδαιότητα παρὰ τὴν ἁπλῶς ῥητορικήν. — Γνωστὸν δὲ εἶνε πόσον ὠφελεῖται τὸ κείμενον τῶν ῥητόρων ἐκ τῆς ἀπομιμήσεως τῶν μεταγενεστέρων τούτων σοφιστῶν. Ἀλλὰ καὶ μὴ νομίσῃ τις ὅτι μόνον οἱ ῥήτορες εἶνε τὰ ἰδεώδη πρότυπα αὐτῶν, οἱ δε ἄλλοι συγγραφεῖς οὐδόλως λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν. Πάσας τὰς καλὰς λέξεις καὶ φράσεις καὶ μάλιστα τὰς ἐναργεῖς καὶ παθητικάς, πάσας τὰς ἐμφαντικὰς εἰκόνας καὶ ζωηρὰς παρομοιώσεις, καὶ συντόμως εἰπεῖν πάντα τὰ λεγόμενα ἄνθη τοῦ λόγου ἀπανθίζονται καὶ συλλέγουσιν ἐπιμελῶς ἐκ πάντων τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ποιητῶν τε καὶ πεζολόγων. Ὁ λόγος αὐτῶν, ἄλλως λίαν ἐπιτετηδευμένος καὶ κακόζηλος, ὁμοιάζει πρὸς ψηφοθέτημα, οὗ ἑκάστη ψηφὶς ἔχει ἴδιον σχῆμα καὶ ἴδιον χρῶμα καὶ δὴ ἰδίαν ἀρχήν. Ἐκ τούτου λοιπὸν δύναταί τις νὰ ἐννοήσῃ πόσον δυσχερὴς εἶνε ἡ πλήρης κατανόησις ἑνὸς λογου τοῦ Χορικίου οὐχ ἧττον ἢ τοῦ τοῦ Λιβανίου, τοῦ Θεμιστίου, τοῦ Ἱμερίου καὶ ἄλλων «Ὑπὸ παντὶ λίθῳ σκορπίος» τὸ δὴ λεγόμενον. Ἐν ἑκάστῃ ῥήσει πρέπει νὰ φοβῆταί τις τὸν σκορπίον τοῦτον. Ἂν δὲν εὕρῃς πόθεν παρέλαβεν σχεδὸν ἑκάστην φράσιν, δὲν θὰ δυνηθῇς οὔτε νὰ ἐννοήσῃς ὅσον πρέπει οὔτε νὰ ἐκτιμήσῃς προσηκόντως τὸν χαρακτῆρα τοῦ λόγου. Οἱ σκορπίοι οὗτοι ὑπάρχουσι παρὰ πᾶσι τοῖς μεταγενεστέροις συγγραφεῦσιν ἀλλὰ μάλιστα παρὰ τούτοις περὶ ὧν ὁ λόγος. Εἰκότως· διότι οἱ νεώτεροι σπουδάζοντες καὶ μελετῶντες καὶ ἀπομιμούμενοι τὰ συγγράμματα τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ ἐν τούτοις παιδευόμενοι φυσικὸν ἦτο νὰ παρέχωσι κατάδηλα τὰ ἴχνη τῆς τοιαύτης παιδεύσεως. Ἂν ὁ ἐκδότης ἑνὸς τοιούτου συγγράμματος δὲν δυνηθῇ νὰ ἀνεύρῃ τοὺς ὑπὸ ταῖς ῥήσεσι κεκρυμμένους σκορπίους, τὸ κείμενον δὲν θὰ εἶνε ὅσον δεῖ ἐκκεκαθαρμένον. Θὰ εἶνε δὲ θαῦμα, ἂν δυνηθῇ νὰ ἀνεύρῃ πάντας.

Digitized by Google

Ἀλλ' ἐπανέρχομαι εἰς τοὺς ἀνεκδότους λόγους τοῦ Χορικίου. Ὁ ἡμέτερος ἐκδότης εὗρε καλὸν ἐν Μαδρίτῃ χειρόγραφον, ἐξ οὗ ἐξέδωκε πρὸ 13 μὲν ἐτῶν δύο μελέτας, ὧν ἡ ἐπιγραφὴ Ἀχιλλεὺς καὶ Πολυξένη· ἀπὸ δὲ τοῦ 1890 ἤρξατο ἐκδίδων τοὺς ἄλλους λόγους, ἐξ ὧν ὁ μὲν ἐπιγράφεται Μιλτιάδης, ὁ δὲ ἕτερος Λυδοί· σὺν δὲ τούτοις δύο ἐπιθαλαμίους καὶ τρεῖς διαλέξεις. Ἐφέτος δὲ ἐξέδωκε δύο ἄλλους λόγους, ὧν παραθέτω τὴν ὑπόθεσιν εἰς πλήρωσιν τῆς περιεργίας τῶν ἀναγνωστῶν· «Παῖδα φιλάργυρός τις εὔπορος ἔχων κόρην ἐβούλετο συνάψαι πρὸς γάμον αὐτῷ πλουσίαν μὲν αἰσχρὰν δὲ τὴν ὄψιν· ἀποστρεφόμενος τὴν μνηστείαν ὁ νέος μεταξύ τινος ἑορτῆς γενομένης ἑτέρας ἠράσθη παρθένου καλῆς ἐνδεοῦς δὲ χρημάτων, ἐν τῇ πανηγύρει ταύτην ἰδών· περὶ ἧς τὸν πατέρα πρὸς γάμον αἰτήσας διήμαρτε. Πολέμου καταλαβόντος ἠρίστευσε καὶ δωρεὰν ἣν ἐθέλει παρὰ τῶν νόμων ἔχων αἰτεῖν ἀξιοῖ τὴν ἐρωμένην λαβεῖν ἀντιλέγοντος τοῦ πατρός». Εἰς τὴν μελέτην τοῦ νέου ἐπακολουθεῖ ἡ μελέτη τοῦ πατρός. Τῶν δὲ δύο πρώτων μελετῶν ἡ ὑπόθεσις εἶνε ἡ ἀκόλουθος· «Μετὰ τὴν Ἕκτορος τελευτὴν ἐρασθεὶς Ἀχιλλεὺς τῆς Πολυξένης πρεσβεύεται πρὸς τοὺς Τρῶας μισθὸν ἐπαγγελλόμενος τοῦ γάμου τὴν συμμαχίαν· βουλευομένων τῶν Τρώων παραινεῖ δέχεσθαι Πολυδάμας ἀντιλέγοντος Πριάμου». Ἕπεται 1) ἡ μελέτη τοῦ Πολυδάμαντος, 2) ἡ μελέτη τοῦ Πριάμου. Τούτοις ἐπισυνάπτω τῶν Λυδῶν καὶ τοῦ Μιλτιάδου τὰς ὑποθέσεις ἁπλᾶς οὔσας· «Κῦρος ὁ Περσῶν βασιλεὺς αἰχμάλωτον εἷλε τὸν Λυδῶν ἄρχοντα Κροῖσον· νεωτερίζειν τι τοὺς Λυδοὺς περὶ τὴν βασιλείαν αἰσθόμενος ἐκέλευσε γυμνωθέντας τῶν ὅπλων ἐσθῆτι γυναικείᾳ χρωμένους ᾄδειν τε καὶ κιθαρίζειν καὶ τοὺς παῖδας διδάσκειν τὰ παραπλήσια, συστέλλειν ἐντεῦθεν αὐτοῖς τὸ φρόνημα μηχανώμενος· κινουμένης αὐτῷ μετὰ ταῦτα τῆς ἐπὶ Μασσαγέτας ἐφόδου Λυδοὺς μεταπέμπεται, καὶ τὴν προτέραν αὐτοῖς ἀποδιδόντι σκευὴν ἀντιλέγουσι». Ἕπεται ἡ μελέτη τῶν Λυδῶν. Ἡ δὲ μελέτη τοῦ Μιλτιάδου ἔχει τὴν ἑξῆς ὑπόθεσιν· «Μετὰ τὴν ἐκ Μαραθῶνος τῶν βαρβάρων φυγὴν στόλον ᾔτησεν Ἀθηναίους ὁ Μιλτιάδης ὑποσχόμενος εἰ λάβοι, μέγαν τῇ πόλει πλοῦτον πορίζειν ἔκ τινος χώρας. Οὕτως εἰπὼν καὶ τὸ τῆς χώρας ὄνομα κρύψας λαβὼν ὅσας ᾔτησε ναῦς ἐπὶ Πάρου ἦλθε τὴν νῆσον, τὰ τῶν βαρβάρων φρονήσασαν· καταστήσας ἐν πολιορκίᾳ Παρίους εἶτα τὴν εἴσοδον βιάσασθαι βουληθεὶς πηροῦται τὸ σκέλος· καὶ κρίνει Ξάνθιππος αὐτὸν τῆς εἰς τὸν δῆμον ἀπάτης, ὡς προδεδωκότα Παρίοις τὴν ἀναχώρησιν».

Ἡ ἔκδοσις ἐγένετο μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς ἀκριβείας· ἡ δὲ κρίσις στηριζομένη εἰς τὰς γραφὰς ἑνὸς κώδικος ἔχει πλεονεκτήματα, εἰ καὶ δὲν ἐλλείπουσι καί τινα μειονεκτήματα. Ἐν γένει ἡ παράδοσις φαίνεται ἱκανῶς καλή. Ὁ Χορίκιος, ὅπως καὶ ἄλλοι τῶν περὶ τούτους τοὺς χρόνους, ἀποφεύγει τὴν χασμωδίαν. Ὡς περίεργον δὲ γραμματικὸν φαινόμενον ἀναφέρω τὸ ὅτι τὴν κλητικὴν τοῦ Πολυδάμας σχηματίζει Πολυδάμαν μὲν πρὸ φωνήεντος, Πολυδάμα δὲ πρὸ

Digitized by Google

συμφώνου. Ἀλλὰ καιρὸς ἤδη νὰ ἔλθωμεν εἰς τὰς ἡμετέρας παρατηρήσεις, ὧν κύριος σκοπὸς εἶνε νὰ καταδείξωσι τὴν ἐκ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἐξάρτησιν τοῦ σοφιστοῦ.

Ἐν τῇ μελέτῃ τοῦ γέροντος Φιλαργύρου ἀναγινώσκομεν τὰ ἀκόλουθα (σελ. 523, 26)· «Ἀλλὰ μὴ τοσοῦτον ἔχε πρὸς τὸν φύσαντα φιλονείκως. Ἔστιν ὅπου καὶ νίκη τῷ νικήσαντι βλαβερόν, ὦ μοι εὐδομήσας [καὶ] πολεμίων κρατήσας καὶ πατρὸς ἡττηθεὶς τὸ δέον εἰσηγουμένου· πόσον ἔτι χρόνον ἐγὼ τὰ ὑπάρχοντα κεκτήσομαι; πρεσβύτης εἰμί, βραχὺ διέστηκε γῆρας θανάτου· διόπερ ἐξεπίτηδες εὐχόμεθα παῖδας, ὅπως, ἐπειδὰν ἡμεῖς οἱ πρεσβῦται μηκέτι χρηματίζεσθαι διὰ τὸ γῆρας οἷοί τε ὦμεν, ὑμεῖς νέοι μείζω ποιήσητε τὴν οὐσίαν».

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ ὁ σύνδεσμος καὶ πρὸ τοῦ πολεμίων προσετέθη ὑπὸ τοῦ ἐκδότου, εἰς ὃν ὀφείλεται καὶ τὸ κεκτήσομαι ἀντὶ τοῦ κτήσομαι τοῦ κώδικος καὶ τὸ εὐχόμεθα ἀντὶ τοῦ χρώμεθα ἢ τῆς ἐν τῇ ᾤᾳ ἀγνώστου λέξεως τὴν ἀρχήν. Περὶ τοῦ εὐχόμεθα τούτου, περὶ οὗ καὶ πρόκειται, ὁ ἐκδότης γράφει ἐν τῇ κριτικῇ ὑποσημειώσει τὰ ἀκόλουθα· «εὐχόμεθα] χρώμεθα in textu. in margine verbum, cuius initium cultello bibliopegi periit, finis est τώμεθα».

Ἡ διόρθωσις τοῦ ἐκδότου εἶνε ἀτυχής. Θὰ ἠδύνατό τις βεβαίως καὶ ἐξ εἰκασίας (ex ingenio) νὰ εὕρῃ τὴν ἀληθῆ γραφήν, ἀλλ᾽ ἡ ὑπὸ τῶν ἄλλων παραδοχὴ αὐτῆς δὲν θὰ ἦτο ἐξαναγκαστική, ὅπως θὰ εἶνε νῦν ὅτε ὑπάρχει ἀγαθῇ τύχῃ τὸ πρωτότυπον, ὅπερ ἀπεμιμήθη ὁ σοφιστής. τὸ ἀκόλουθον· «Ἀλλά τοι ἐξεπίτηδες κτώμεθα ἑταίρου καὶ υἱεῖς, ἵνα, ἐπειδὰν αὐτοὶ πρεσβύτεροι γιγνόμενοι σφαλλώμεθα, παρόντες ὑμεῖς οἱ νεώτεροι ἐπανορθῶτε ἡμῶν τὸν βίον» (Πλάτ. Γοργ. κεφ. 16 σελ. 461 c) Τίς νῦν θ᾽ ἀμφιβάλλῃ ὅτι ἡ γνησία γραφή, ἧς ἡ ἀρχὴ ἐξεκόπη ὑπὸ τοῦ βιβλιοδέτου εἶνε ἡ κτώμεθα; Ἀλλ᾽ οὐδὲν πλέον. Τὰ ἄλλα συμμεθηρμόσθησαν ὑπὸ τοῦ σοφιστοῦ πρὸς τὸν σκοπόν του. Μόνον ἀντὶ τοῦ ὑμεῖς νέοι ἐγὼ θὰ ἔγραφον ὑμεῖς οἱ νέοι καὶ χάριν τῆς συμμετρίας.

Πάντα ταῦτα τὰ χωρία καὶ τὰ τούτοις ὅμοια τὰ περιεχόμενα ἐν συγγράμμασιν, ὧν ἡ ἀνάγνωσις ἦτο συνήθης ἐν ταῖς σχολαῖς τῶν σοφιστῶν, ἐξεμάνθανον οἱ σπουδασταὶ καὶ εἶχον προχειρότατα. Τὰ χωρία ταῦτα ἦσαν χρήσιμα καὶ ὡς τοιαῦτα ἐσημειοῦντο καὶ ἐν ταῖς ᾤαις τῶν χειρογράφων. Ὁ δὲ χαρακτηρισμὸς οὗτος θὰ ὡρμᾶτο μᾶλλον ἐκ τοῦ διδασκάλου, ὅστις ὡς γνωστὸν οὐ μόνον εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν ῥητορικὴν ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, ἵνα παραλίπω τὰ ἄλλα, ἤσκει τοὺς ὁμιλητάς. Οὐδόλως δὲ θὰ ἦτο ἄχρηστος συλλογή τις πάντων τῶν ἐν τοῖς ἀντιγράφοις ὡς χρησίμων ἢ ὡραίων ἢ ὡς γνωμῶν σημειουμένων χωρίων. Ἡ συλλογὴ αὕτη θὰ

ἐπέχεεν ἱκανὸν φῶς εἰς τὸ εἶδος καὶ τὴν τάσιν τῆς διδασκαλίας ἴσως δὲ καὶ εἰς τὸν κύκλον τῶν ἀναγνωσμάτων τῶν ἐν ταῖς ῥητορικαῖς σχολαῖς.

Διὰ τὸν Χορίκιον καὶ τοὺς ὁμοίους του ὅσην σπουδαιότητα ἔχει τὸ νόημα, τοσαύτην ἔχει καὶ ἡ ἐξωτερικὴ κατασκευὴ τῆς περιόδου, τὸ σχῆμα τοῦ λόγου. Τοῦτο εὐκόλως ἀποδεικνύεται ἐξ ἑτέρου χωρίου τοῦ αὐτοῦ λόγου. Ἐν σελ. 509. 14 ἀναγινώσκομεν· «Ἡ γὰρ ἀνέλπιστος ἀθυμία, κἂν μικρὸν ἐλαττῶται τῆς κατ' ἐλπίδα συμβάσης, δύναται πλέον τὸν πεπονθότα λυπῆσαι.»

Τὸ χωρίον τοῦτο οὐδεμίαν σχέσιν ὡς ἐκ τοῦ νοήματος ἔχει πρὸς τὸ πρωτότυπον, ὅπερ ἀπομιμεῖται ὁ Χορίκιος· καὶ ὅμως οὐδεὶς ἀναγνώστης ὑπάρχει ὅστις δὲν θ' ἀποδεχθῇ τὴν ἐξάρτησιν ἅμα δηλωθέντος τοῦ χωρίου· «Ἡ γὰρ τελευταία χάρις καιρὸν ἔχουσα, κἂν ἐλάσσων ᾖ, δύναται μεῖζον ἔγκλημα λῦσαι» (Θουκυδ. 1, 42).

Προκειμένου δὲ περὶ τούτου, ἂς ἐξετάσωμεν καὶ μερικὰ ἄλλα χωρία ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ κ. R Förster ἐκδεδομένων λόγων. Ἄλλοτε δὲ θέλω ἐξετάσῃ κατὰ τοῦτον τὸν λόγον καὶ τὰς ὑπὸ Boissonade ἐκδεδομένας μελέτας, ἂς νῦν δὲν ἔχω προχείρους. Ἀλλὰ πρὸ τούτου χάριν δικαιοσύνης ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι ὁ σοφώτατος ἐκδότης πλεῖστα ὅσα χωρία ἐξ ἀρχαιοτέρων συγγραφέων εἰλημμένα παρατηρήσας ἐσημείωσεν, ἀλλ' ὡς ἦτο ἑπόμενον δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξεύρῃ ὅλα. Ὅσα ἐγὼ σημειῶ ἐνταῦθα ἔμειναν ἀπαρατήρητα ὑπὸ τοῦ ἐκδότου. Εἷς ἄνθρωπος δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ τὰ παρατηρήσῃ ὅλα. Μόνον ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχουσι πανεπιστήμονες σοφοί, οἵτινες αὐτοὶ οὐδὲν κατορθώσαντες ἀπαιτοῦσι παρὰ τῶν ἄλλων τὰ πάντα, ἐπιεικέστατοι ἑαυτῶν κριταί, αὐστηρότατοι δὲ τῶν ἄλλων.

Ἐν τῇ πρώτῃ τῶν μελετῶν, τῇ ἐκδεδομένῃ τῷ 1882 (Ἀχιλλεὺς καὶ Πολυξένη) ὑπάρχει τὸ ἑξῆς χωρίον ἐν σελ. 29, 4· «Πολὺ δὲ μᾶλλον εἰκότως ἀλγήσει μάτην αὐτοῦ τὸν ἔρωτα τοῖς ἐχθροῖς ἐξειπών· ἐλπὶς γὰρ καὶ πόθος, ὁ μὲν ἡγούμενος ἡ δὲ ἑπομένη, καὶ ὁ μὲν τὴν ψυχὴν παροξύνων, ἡ δὲ ἀσμένως ἀπατωμένην κουφίζουσα μέγαν κινοῦσι τῷ μὴ κατορθοῦντι θυμόν· παραλαβὼν γὰρ ἐκ τῆς ἐλπίδος, ἃ βούλεται, οὐχ ὡς ἀλλοτρίων ἡγεῖται διαμαρτεῖν, ἀλλ' ὡς οἰκείων ἐστερημένος ἀγανακτεῖ.»

Τὰ ἀλλότρια εἶνε ἐνυφασμένα ὡς εἰπεῖν καὶ ἐγκαταπεπλεγμένα εἰς τὸν ἴδιον λόγον· ἀλλ' οὐδόλως εἶνε δύσκολον ν' ἀναγνωρίσῃ τις τὸ ἐπίρραμμα, ὅταν γνωρίζῃ τὰ ἑξῆς χωρία τοῦ Θουκυδίδου· «Ἥ τε ἐλπὶς καὶ ὁ ἔρως ἐπὶ παντί, ὁ μὲν ἡγούμενος ἡ δ' ἐφεπομένη, καὶ ὁ μὲν τὴν ἐπιβουλὴν ἐκφροντίζων, ἡ δὲ τὴν εὐπορίαν τῆς τύχης ὑποτιθεῖσα πλεῖστα βλάπτουσι» κτλ. (Θουκυδ. 3, 45)· «καὶ ἃ μὲν ἂν ἐπινοήσαντες (οἱ Ἀθηναῖοι) μὴ ἐπεξέλθωσιν οἰκεῖα στέρεσθαι ἡγοῦνται» κλτ. (Θουκ. 1, 70).

Digitized by Google

Ἐν σελ. 520, 1 (τοῦ γέροντος Φιλαργ.) ὑπάρχει τὸ χωρίον· «οἷς δὲ πρὸς ἔνδειαν ἡ μεταβολὴ σαλεύει τοῦ βίου, τούτους προτρέπει γυμνάζεσθαι τὰ πολέμια τὸ τῆς ἥττης ἀφόρητον· διὰ τοῦτο καὶ δούλου σπουδαιότερον ἐλεύθερος ἀγωνίζεται· ὁ μὲν γὰρ ἐλευθερίας δέδοικε στέρησιν, ὁ δὲ παρὰ τῶν πολεμίων ἁλοὺς οὐδὲν οἴεται καινότερον πάσχειν» κτλ. Ἀφορμὴν εἰς τὰς σκέψεις ταύτας θὰ ἔδωκε τὸ παρὰ Θουκυδ. 2, 43· «οὐ γὰρ οἱ κακοπραγοῦντες δικαιότερον ἀφειδοῖεν ἂν τοῦ βίου, οἷς ἐλπὶς οὐκ ἔστ' ἀγαθοῦ, ἀλλ' οἷς ἡ ἐναντία μεταβολὴ ἐν τῷ ζῆν ἔτι κινδυνεύεται καὶ ἐν οἷς μάλιστα μεγάλα τὰ διαφέροντα ἤν τι πταίσωσιν».

Ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν μελετῶν (Ἀχιλλ. καὶ Πολυξένη) ἀναγινώσκομεν τὰ ἀκόλουθα (ἐν σελ. 43, 33)· «Τί γὰρ οὐ λέξει πρὸς εὐνὴν ἠδικημένη γυνή, ὡς ἐδάκρυσεν Ἕκτορος Πολυξένη μνησθεῖσα» κτλ. Ταῦτα ἀναμιμνήσκουσί με τὰ ἐν Αἴαντ. Σοφ. στ 1012 κέ. λεγόμενα· «οὗτος τί κρύψει; ποῖον οὐκ ἐρεῖ κακόν· — ὡς τὰ σὰ κράτη θανόντος — νέμοιμι. Τοιαῦτ' ἀνὴρ δύσοργος — ἐρεῖ, πρὸς οὐδὲν εἰς ἔριν θυμούμενος». Ἴσως δὲ ὁ Χορίκιος εἶχε ταῦτα ὑπ' ὄψιν. Ἀλλὰ τοῦτο εἶνε βεβαίως τὸ ἔσχατον ὅριον μεταξὺ μιμήσεως καὶ πρωτοτυπίας, ἁπλῆ τις ἀνάμνησις (Reminiscenz). Ἐν παρόδῳ δ εἰρήσθω ὅτι ὁ ἐκδότης ἀντὶ τοῦ π ρ ὸ ς ε ὐ ν ὴ ν ἔγραψεν «πρ.ς [αὐτὸν] εὐνήν». Κατ' ἐμὲ καλῶς ἔχει τὸ «πρὸς εὐνὴν ἠδικημένη» τραγικήν τινα ἀπόχρωσιν διασῷζον.

Ἐν τῷ Ἐπιθαλαμίῳ τῷ εἰς Ζαχαρίαν σελ. 14, 20 αἱ Μοῦσαι ἁμιλλώμεναι πρὸς τὸν Ἔρωτα λέγουσι τάδε· «βούλεσθε οὖν ἑαυτοῖς ἀναπλάσομεν, οἷα εἰπεῖν ἑκατέρους εἰκὸς ἀλλήλοις ἁμιλλωμένους; Παρελθοῦσαι δὴ πρῶτον αἱ Μοῦσαι — ἔλεξαν τοιάδε· νέον ἄτρωτον ἡδονῆς ταῖς ἡμετέραις ἀγκάλαις ὑποτρεφόμενον ὁ πάντα τολμῶν ὁ δε θηράσας ἐπὶ κόρην ἐπτόησε, καὶ νῦν αὐτῷ φαῦλα μὲν τὰ ἡμέτερα, μέλει δὲ ἤδη τὰ παιδικά· ἐντεῦθεν ἡμῖν ἀσχημόνως ἔχει τὸ ποίμνιον ἡγεμόνος χηρεῦον· ἦν γὰρ τῶν ἡλικιωτῶν μακρῷ τὰ πάντα πρῶτος καὶ οὔ ποτε οἱ τῶν ἴσων ἐρίζειν ἠξίουν· οὕτω που διετέλει δ έ μ α ς ἀ κ έ ν τ η τ ο ν τῷ διδασκάλῳ διδούς, ὅτῳ φίλον ἀεὶ καὶ πᾶν αἴτιον αἰτιάσασθαι».

Ἐν τούτοις οὕτως ἐκδεδομένοις τὸ δ έ μ α ς ἀ κ ί ν η τ ο ν ὀφειλόμενον εἰς τὸν Πίνδαρον (Ὀλ. 1, 21) παρετηρήθη ὑπὸ τοῦ ἐκδότου πρώτου, ἀλλὰ τὸ ἑπόμενον ὅτι εἶνε ἐκ τοῦ Ὁμήρου καὶ ὅτι πρέπει νὰ μεταγραφῇ «ὅτῳ φίλον ἀεὶ καὶ ἀ ν α ί τ ι ο ν α ἰ τ ι ά σ α σ θ α ι» ἐγὼ πρῶτος παρετήρησα, ὁ δὲ Weil μετ' ἐμὲ προτιμᾷ τὸ α ἰ τ ι ά σ α σ θ α ι· ἀλλὰ τὸ α ἰ τ ι ά α σ θ α ι 1) εὕρηται οὕτω παρ' Ὁμήρῳ, 2) ὑποστηρίζεται ὑπὸ τοῦ ἀ ε ὶ καὶ 3) ἡ παραφθορὰ τοῦ α ἰ τ ι ά α σ θ α ι εἰς α ἰ τ ι ά σ α σ θ α ι ὑπ' ἀντιγραφέως ὑπολαβόντος τὴν φράσιν πεζολογικὴν λίαν εὐεξήγητος. Ἐπὶ δὲ τούτοις ἡ φράσις «ἦν γὰρ τῶν ἡλικιωτῶν μακρῷ τὰ πάντα πρῶτος» εἶνε εἰλημμένη ἐκ τοῦ Ἡροδότου· «ὁ δὲ ἕτερος τῶν ἡλίκων μακρῷ τὰ πάντα πρῶτος» (Ἡροδ. 1, 34). Προσσημειωτέον δὲ ὅτι ἀντὶ τοῦ εἰς τὸν ἐκδότην ὀφειλομένου ἀ σ χ η μ ό ν ω ς ὁ κῶδιξ παρέχει

Digitized by Google

ἀσχήμως, ὅπερ οὐδὲν ἔχει τὸ ἐπίμεμπτον. Ἐν ἀρχῇ δὲ ὀρθῶς ὁ ἐκδότης διώρθωσεν ἐν τῇ ὑποσημειώσει ἀναπλάσωμεν, ὅπερ ἔπρεπε νὰ παραληφθῇ εἰς τὸ κείμενον. Τέλος ἀντὶ τῶν ἴσων προτιμῶ «περὶ τῶν ἴσων».

Αὐτ. σελ. 17, 1 ὑπάρχει τὸ ἑξῆς χωρίον· «Ἐλύπει τὰς Μούσας ὁ Θάμυρις, οὐχ ὅτι σφόδρα εὐδοκιμῶν, ὁ Φθόνος γὰρ ἕστηκεν ἔξω θείου χοροῦ, ἀλλ' ὅτι σοβαρὸς ἦν καὶ ὑψηλόφρων καὶ ταῖς θεαῖς ἠρίζειν ἠξίου». Τὸ ῥησείδιον «ὁ φθόνος — θείου χοροῦ» εἶνε εἰλημμένον ἐκ τοῦ Φαίδρου τοῦ Πλάτωνος (σελ. 247 α). Παρατηρητέον δ' ὅτι ἡ γνῶσις τοῦ δανείου χωρίου συντελεῖ εἰς ὀρθοτέραν ἐξήγησιν τῶν ἑπομένων· «Ἔοικε δὲ ἄρα τῷ Πλάτωνι καὶ ὅδε ὁ λόγος εὖ μάλα εἰρῆσθαι» κέ. ὅπου ὁ καὶ ἄλλως θὰ ἦτο ἀνεξήγητος. Ἐνταῦθα δ' ἐπιλαμβάνομαι τῆς εὐκαιρίας, ὅπως ἐπισυνάψω καὶ μίαν ἄλλην παρατήρησιν ἀναφερομένην εἰς τὰ Σχόλια τοῦ Ἡσιόδου. Εἶνε γνωστὸν ὅτι εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Πρόκλου παραδεδομένα ἡμῖν σχόλια ἐνυπολανθάνουσι πολλά τινα ἢ κατὰ λέξιν ἢ κατ' ἔννοιαν παρειλημμένα χωρία ἐκ τῶν εἰς τὰ Ἔργα καὶ τὰς Ἡμέρας τοῦ Ἡσιόδου ὑπομνημάτων τοῦ Πλουτάρχου ἀπολωλότων. Πρό τινων ἡμερῶν ἀναγινώσκων τὴν ἀξιανάγνωστον διατριβὴν τοῦ κ. Oscar Westerwick De Plutarchi Studiis Hesiodeis παρετήρησα ὅτι ἐν σελ. 30 ὁ συγγραφεὺς σπουδάζει ν' ἀποδώσῃ καὶ τὸ εἰς στ. 198 σχόλιον τοῦ Πρόκλου· «Τὰ δὲ λείψεται]· τουτέστι τὸ τῶν κακῶν ἔσχατον· ἀναιδείας γὰρ κρατησάσης καὶ φθόνου τῶν ἀνθρώπων, πάντῃ τὸ γένος ἡμῶν ἀπολιπεῖν αἰδῶ καὶ νέμεσιν» κέ. εἰς τὸν Πλούταρχον, πάνυ δικαίως κατὰ τὴν γνώμην μου, πλὴν ὅτι ἐν ᾧ ἀπαριθμεῖ τοὺς λόγους δι' οὓς πρέπει νὰ ἀποδοθῇ καὶ τὸ σχόλιον τοῦτο εἰς τὸν Πλούταρχον, παρέλιπε τὸ ἐν τέλει τοῦ σχολίου χωρίον· «Φθόνος δὲ ἔξωθεν θείου χοροῦ παντός», ὅπερ προσεπικυροῖ τὴν ἐκ τοῦ Πλουτάρχου καταγωγὴν τοῦ Σχολίου, διότι καὶ ὁ Πλούταρχος φιληδεῖ τῷ πλατωνικῷ τούτῳ ῥησειδίῳ.

Ἐν σελ. 5, 13 τῆς «εἰς τὰ τοῦ Βασιλέως Ἰουστινιανοῦ Βρουμάλια» διαλέξεως ἀναγινώσκομεν· «ἀλλ' ἀδελφὸς ἀνδρὶ τὸ τοῦ λόγου παρείη. Ταύτην εὖ μάλα εἰδὼς τὴν παροιμίαν οὐ πάντα ἐπιτρέπεις τῇ φύσει, καίτοι ὢν ἱκανὸς ἐπινοῆσαί τε ὀξέως καὶ ἐπιτελέσαι ἔργῳ ὅ τι ἂν γνοίης». Δι' ἀραιοτέρων γραμμάτων ἔγραψα τὴν φράσιν ἥτις εἶνε εἰρημένη κατὰ Θουκυδίδην (1, 70)· «Οἱ μέν γε νεωτεροποιοὶ καὶ ἐπινοῆσαι ὀξεῖς καὶ ἐπιτελέσαι ἔργῳ ὃ ἂν γνῶσιν». Ἀλλὰ παρατηρητέον τὴν ἀλλοτρίαν τοῦ γνησίου ἑλληνισμοῦ σύνταξιν τοῦ Χορικίου «ὅ τι ἂν γνοίης». Ὁμοίως καὶ ἀνωτέρω ἐν τῷ αὐτῷ κεφ. ἔγραψεν «ὅσα ἂν δόξει». Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα δὲν χρῄζουσι διορθώσεως, διότι ὁ Χορίκιος καὶ οἱ σύγχρονοί του δὲν διέκριναν αὐτὰ ὅπως ἡμεῖς σήμερον. Ἐνταῦθα δ' εὐκόλως ἠδύνατο ν' ἀπατηθῇ ἐκ τοῦ Θουκυδιδείου ὃ ἂν γνῶσιν.

Ὁμοίως ἐκ τοῦ Θουκυδίδου (2, 40) ἔχει τὴν ἀρχὴν ἡ ἐν σελ. 12, 16 (Λυδ.) φράσις τοῦ Χορικίου· «εἰ γὰρ λογισμὸς ὄκνον εἴωθε

Digitized by Google

φέρειν, ἀνδρῶν ἐστιν ἀπείρων θρασύνεσθαι καὶ πολέμοις ἐπιπηδᾶν». Πρὸς ταῦτα πρβ. τὸ Θουκυδίδειον· «ὃ τοῖς ἄλλοις ἀμαθία μὲν θράσος λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει».

Ἀλλ' ἐκ τοῦ Θουκυδίδου ὑπάρχουσι πολλαὶ καὶ φράσεις καὶ λέξεις εἰλημμέναι, οἷον τὰ ἐν σελ. 14, 4 (Μιλτιάδ.) «ὅτε τὰ κράτιστα ἤνθησε» πρβ. Θουκυδ. 1, 19.

Αὐτ. σελ. 13, 3 ὑπάρχει ἡ φράσις «τριῶν τοίνυν ὄντων, οἷς αἱ νῖκαι φιλοῦσιν ἀκολουθεῖν, παρασκευῆς ἐμοῦ καὶ σπουδῆς καὶ τοῦ δικαίαν εἶναι τοῦ πολέμου τὴν ἀφορμήν, τοῦτο γὰρ ἕπεσθαι χρὴ καὶ τὸ τῶν θεῶν εὐμενές, τί τούτων ἐμοὶ παρημελημένον δρᾷς»; Τὸ χωρίον παρέθεσα ὁλόκληρον, καὶ ἵνα διορθώσω τὸ τοῦτο (γρ. τούτῳ) καὶ ἵνα παρατηρήσω ὅτι τὸ φρασείδιον τὸ τῶν θεῶν εὐμενὲς εἶνε κατὰ Θουκυδίδην εἰρημένον πρβ. Θουκ. 5, 105.

Εἰς τὸν Θουκυδίδην ὀφείλει πιθανῶς ὁ Χορίκιος καὶ τὴν χρῆσιν τῆς λέξεως ἀναπίπτειν, οἷον σελ. 36, 2 (Ἀχιλλ. καὶ Πολυξ.)· «Οἱ γὰρ εἰς ἐλπίδα τοῦ κατορθῶσαι μόλις ἐλθόντες μικροῦ τινος ἀντικρούσαντος εὐθὺς ἀναπίπτουσιν ἀνόνητα ποιεῖν ἡγησάμενοι». Ἀπορῶ δὲ πῶς παρεγνώρισε τὸ ῥῆμα τοῦτο ὁ ἐκδότης ἐν τοῖς τελευταῖον ἐκδοθεῖσι λόγοις σελ. 497, (30 γέρ. Φιλαργ.) γράψας ὧδε· «οὐ γὰρ ἐνῆν παρὰ τὸν τότε καιρὸν καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐρωτικόν τι φρονῆσαι· ἀναμνήσθητε γάρ· ἡσυχία μὲν ἦν, καὶ ῥαθυμία πολέμου παρασκευῆς πᾶσα δικαίως ἡ πόλις ἐνεπεπτώκει» ἐκ διορθώσεως δηλονότι· διότι ὁ κῶδιξ ὀρθότατα παρέδωκε τὰ τελευταῖα· «ἡσυχία μὲν ἦν καὶ ῥαθυμία πολέμου παρασκευῆς, καὶ πᾶσα δικαίως ἡ πόλις ἀνεπεπτώκει». Ποίαν δυσκολίαν παρέχει τὸ χωρίον τῷ γινώσκοντι ὅτι τὸ ῥῆμα τοῦτο κατὰ μεταφορὰν εἰρημένον σημαίνει ἀθυμεῖν;

Ἐν σελ. 7, 6 (Μιλτιάδ.)· «Ἄπαγε, λέγει ὁ Μιλτιάδης πρὸς τὸν Ξάνθιππον, τοὺς ἄλλους ἀπὸ τῶν σῶν δοκιμάζεις· οὕτω σοὶ μᾶλλον πρὸς τοὺς ἰδίᾳ λυπήσαντας ὁ θυμὸς συγγηράσκει, τὸ δὲ καθ' ἡμᾶς οὐ τοιοῦτόν ἐστιν· ὁ μὲν γὰρ εἷς ἂν λυμαίνοιτο τὴν πόλιν ἐπιχειρῶν οὗτος ἀθάνατος ἐμοὶ δυσμενής, τὰς δὲ τοιαύτας διαφορὰς ἐπὶ πολὺ προβαίνειν οὐ συγχωρῶ καὶ βραχὺς ἀπομαραίνει μοι χρόνος». Πρῶτον τὴν οὐδὲν σημαίνουσαν ἐνταῦθα φράσιν ὁ θυμὸς συγγηράσκει πρέπει νὰ διορθώσωμεν μεταγράφοντες «ὁ θυμὸς οὐ γηράσκει» (ΟΥ=CΥ) Δεύτερον παρατηρῶ ὅτι ὁ Χορίκιος ταῦτα γράφων εἶχεν ὑπ' ὄψιν τὸ παροιμιῶδες «ὁ θυμὸς ἔσχατον γηράσκει» καὶ μάλιστα τὰ τοῦ Σοφοκλέους· «θυμοῦ γὰρ οὐδὲν γῆράς ἐστιν ἄλλο πλὴν ‖ θανεῖν· θανόντων δ' οὐδὲν ἄλγος ἅπτεται» (Οἰδ. Κολ. 954), ἅπερ ἀδίκως ὀβελίζει ὁ Nauck. Πρβ. δὲ καὶ τὸ εἰς τοὺς στίχους τούτους παλαιὸν σχόλιον· «θυμοῦ γὰρ οὐδὲν γῆρας· οἷον οὐκ ἔστι θυμοῦ κρατῆσαι ἄνθρωπον ὄντα· οὐ καταγηράσκει τὸ ὠμὸν τοῦ θυμοῦ, εἰ μὴ ἐξέλθοι τοῦ βίου ὁ ἄνθρωπος· ἀδύνατον γὰρ ἐστι ζῶντα (ἐστιν ὄντα ὁ Σουίδας ἐναντίον τῆς συνεχείας τοῦ λόγου) ἄνθρωπον μὴ θυμῷ χρήσασθαι· τοῦτο δὲ καὶ παροιμιακῶς

Digitized by Google

λέγεται, ὅτι ὁ θυμὸς ἔσχατον γηράσκει, λέγεται δὲ διὰ τοὺς πρεσβυτέρους· ὅσῳ γὰρ γηράσκουσι, τὸν θυμὸν ἐῤῥωμενέστερον ἔχουσιν». Ὁ Nauck παρέβαλεν «Αἰσχ. Ἑπτ. Θήβ. 682 οὐκ ἔστι γῆρας τοῦδε τοῦ μιάσματος Εὐρ. Ἡρ. 1223 χάριν γηράσκουσαν. Οἰδ. Κολ. 727 τὸ τῆσδε χειρὸς οὐ γεγήρακεν σθένος» καὶ τὸ «χάρις ἀγήρως» κτλ. Ἠδύνατό τις καὶ ἄλλα νὰ προσθέσῃ ἀλλ᾽ οὐ τοῦ παρόντος.

Ἐν σελ. 13, 16 (Λυδ.) ὑπάρχει τὸ χωρίον· «οὕτως, ὡς ἔοικεν, ἕκαστος περὶ ὃ διατρίβει τοῦτο γινώσκει». Ταῦτα γράφων ὁ Χορίκιος πάντως εἶχεν ὑπ᾽ ὄψιν τοὺς ἐκ τῆς Ἀντιόπης πολυθρυλήτους (ἴδ. Nauck Fr Trag. σ. 413, 183) στίχους τοῦ Εὐριπίδου·

«λαμπρὸς θ᾽ ἕκαστος κἀπὶ τοῦτ᾽ ἐπείγεται
νέμων τὸ πλεῖστον ἡμέρας τούτῳ μέρος,
ἵν᾽ αὐτὸς αὑτοῦ τυγχάνει κράτιστος ὤν»

Ἐν ἀρχῇ τῆς μελέτης, ἧς ἐπιγραφὴ Μιλτιάδης (σελ. 4, 12) ὑπάρχει ἡ ῥῆσις «Ἦν ἄρα καὶ το λίαν εὐδοκιμεῖν ἀφορμὴ τοῦ πράττειν κακῶς». Ταῦτα γράφων ὁ Χορίκιος πάντως εἶχεν ὑπ᾽ ὄψιν τὸ Δημοσθενικὸν (1, 23). «Τὸ γὰρ εὖ πράττειν παρὰ τὴν ἀξίαν ἀφορμὴ τοῦ κακῶς φρονεῖν τοῖς ἀνοήτοις γίγνεται». Ἀλλ᾽ ὁμολογητέον ὅμως ὅτι τὰς ἄλλας ἐκ τῶν παλαιῶν ῥητόρων καὶ μάλιστα τοῦ Δημοσθένους μιμήσεις ἐπιμελέστατα καὶ πληρέστατα ἐσημείωσεν ὁ σοφώτατος ἐκδότης.

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ χωρία, ἐν οἷς εὑρίσκω φανερὰν ἢ ὑπολανθάνουσαν ἀναφορὰν πρὸς ἀρχαιοτέρους συγγραφεῖς. Ἐκ τῆς ἀφορμῆς δὲ ταύτης ἐπισυνάπτω ἐνταῦθα καί τινας διορθώσεις (παραλιπὼν ἄλλας τινὰς προδημοσιευθείσας εὐφήμως ὑπὸ τοῦ κ. Foerster ἐν τέλει τῶν ἐκδοθέντων λόγων) εἰς τούτους τοὺς λόγους, ἐπιφυλαττόμενος ὅπως ἄλλοτε σχολῆς τυχὼν δημοσιεύσω καὶ ἄλλας εἰς τοὺς ἄλλους λόγους τοῦ Χορικίου ὑπὸ Boissonade ἐκδεδομένους, οὓς νῦν δὲν ἔχω προχείρους.

Ἐν σελ. 16, 6 τοῦ εἰς Ζαχαρίαν ἐπιθαλαμίου γρ. «οὗτος τά τε ἄλλα ῥαθύμως ἐβίου (ἀντὶ το. ἐβίω) καὶ ἄσωτος ἦν».

Αὐτ σελ 22, 17 ἀναγινώσκομεν· «οὕτω δὲ φιληκόως ἔχει πόλεών τε καὶ τόπων, ὥστε πολλῶν ἀνθρώπων οἶδεν ἄστεα καθήμενος οἴκοι τὴν Ὀδυσσέως εὐτυχῶν ἐμπειρίαν πλάνης ἐκτός». Ἀφ᾽ οὗ ὁ Ὅμηρος ἔγραψε «πολλῶν δ᾽ ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα», πρέπει νὰ μεταγράψωμεν εἶδεν ἀντὶ τοῦ οἶδεν.

Σελ. 12, 18 (Λυδ.) ἀναγινώσκομεν· «Ἀλλὰ τοὺς εὖ, φῄς, ἠσκημένους καὶ πυκνοτέροις ἀγῶσιν ἐπιδειξαμένους τὴν ἀρετὴν οὐ σφόδρα λυμαίνεται χρόνος βραχύς, ὁπόσος ἐστὶν ὑμῖν, ἀμέλειαν ἐπιφέρων». Ὅπου ὀρθότατα μετέγραψεν ὁ ἐκδότης εὖ, φῄς ἀντὶ τοῦ εὖ φησὶν τοῦ κώδικος· ἀλλ᾽ ἧττον ὀρθῶς ἔχει τὸ ἐπιδειξαμένους τοῦ ἐκδότου ἀντὶ τοῦ ἐνιδρυσαμένους (= ἐνιδρύσαντας, στερεώσαντας ἐν ἑαυτοῖς) τοῦ κώδικος, ὅπερ ὀρθὸν καὶ ὀρθῶς παρέπεται καὶ

Digitized by Google

συμφωνεῖ πρὸς τὰ προηγούμενα. — Αὐτ. στ. 6 ἐν παρόδῳ γρ. μ ε τ ά σ χ ο ι ε ν ἀντὶ τοῦ μ ε τ α σ χ ο ῖ ε ν.

Αὐτ σελ. 13, 20· «οὐκ ἔνεστι δὲ μισεῖν ἐπιστήμην καὶ μισοῦντα μεμνῆσθαι. Ὥσπερ γὰρ ὁ τ ῶ ν π ο λ ε μ ι κ ῶ ν ἔχων ἐρωτικῶς — πειρᾶται φυλάττειν αὐτῷ μάχης εἰκόνα, οὕτως οἱ τ ῶ ν π ο λ ε μ ι κ ῶ ν πεπαυμένοι — παρέργως τοῦτο ποιοῦσιν οὐ συμπονοῦντος τοῦ λογισμοῦ». Οὕτως ἔγραψεν ὁ ἐκδότης πρὸς ἄλλοις ὀρθῶς μεταγράψας τὸ α ὐ τ ῷ τοῦ κώδικος εἰς α ὑ τ ῷ. Ἀλλὰ τὸ ἐν ἀρχῇ ὀρθῶς παραδεδομένον ὁ τ ῶ ν τ ο ι ο ύ τ ω ν (τ. ἔ. τῶν περὶ τὰς μάχας) πλημμελῶς διώρθωσεν ὁ ἐκδότης μεταγράψας ὁ τ ῶ ν π ο λ ε μ ι κ ῶ ν ὅπερ εἶναι ἀσύστατον καὶ διὰ τὸ ἐπιφερόμενον ο ἱ τ ῶ ν π ο λ ε μ ι κ ῶ ν.

Ὁμοίως αὐτ. ἐν σελ. 16, 13 ἐν τῇ φράσει «οὐδὲ πάντας ἅπαντα γίνεσθαι δ ο γ μ α τ ί ζ ε ι ς» προτιμῶ τὸ δ ο κ ι μ ά ζ ε ι ς τοῦ κώδικος.

Ἐν σελ. 3, 12 (Μιλτιάδ.)· «Τῇ γὰρ Ἀθηναίων δημοκρατίᾳ ἐδόκει μηδὲ τὸν ἄκρον τῶν πολιτῶν ἀνεξέταστον π ε ρ ι έ ρ χ ε σ θ α ι», ὅπου ἀντὶ τοῦ π ε ρ ι έ ρ χ ε σ θ α ι μεταγραπτέον π α ρ έ ρ χ ε σ θ α ι καὶ διὰ τὸ νόημα καὶ διὰ τὴν ὁμοιότητα καὶ σύγχυσιν τῆς π α ρ ὰ καὶ τῆς π ε ρ ὶ ἐν τοῖς χειρογράφοις.

Αὐτ. σελ. 5, 7· «Ἵνα δὲ μὴ τῆς ἐξόδου Παρίοις αἴσθησις γένηται π α ρ ὰ τῶν τὰ τῆς πατρίδος ἀπόρρητα πωλεῖν εἰθισμένων, οὐ π ρ ο ή γ α γ ο ν εἰς μέσον τὴν ἐκείνων προσηγορίαν, μή ποτε προκηρύττουσα τὸν στόλον ἡ φήμη — οὐ συγχωρήσῃ φοβερὰν ὀφθῆναι τὴν θέαν —· ταῦτα π α ρ ή ν ε σ α, ταῦτά μοι Ξάνθιππος ἐγκαλεῖ, οὐ συμπλεύσας οὐδὲ κοινωνὸς τοῦ στόλου μοι γεγονώς». Ἐν τούτοις ὁ ἐκδότης ἔγραψε π α ρ ὰ ἀντὶ τοῦ π λ ὴ ν ὀρθότατα, ἴσως δὲ ὀρθῶς π ρ ο ή γ α γ ο ν ἀντὶ τοῦ π ε ρ ι ή γ α γ ο ν (πρβ. κατωτέρω σελ. 10, 19 π ρ ο φ έ ρ ω ν ἀντὶ τοῦ π ε ρ ι φ έ ρ ω ν). Ὀρθῶς δὲ ὑπώπτευσε τὸ π α ρ ή ν ε σ α εἰκάζων π α ρ έ π ε ι σ α, διότι οὐδεὶς λόγος ἐνταῦθα περὶ παραινέσεως. Ἀλλ' ἐγὼ προτιμῶ τὸ π α ρ η ν ό μ η σ α.

Ἐν σελ. 6, 2 ἀναγινώσκομεν τὰ καθ' Ἡρόδοτον (6, 134) τάδε· «ἀγωνιῶντι δή μοι καὶ δεινῶς ἠπορημένῳ πρὸς ἀνόνητον πολιορκίας διατριβὴν π ρ ο σ έ ρ χ ε τ α ι γυνή τις ὡς ἐδόκει, καί μου τῆς ἀμηχανίας πυθομένη τὴν πρόφασιν ἐκέλευσέ τι θαῤῥεῖν καὶ συνακολουθεῖν ἑαυτῇ καὶ ἅμα λέγουσα π ρ ὸ ς τ ὸ χωρίον ἡγεῖτο προβεβλημένον τοῦ ἄστεος». Ἐνταῦθα πλὴν ἄλλων ὁ ἐκδότης ὀρθότατα ἔγραψε π ρ ο σ έ ρ χ ε τ α ι ἀντὶ τοῦ π ρ ο έ ρ χ ε τ α ι, ἀντὶ δὲ τοῦ π ρ ὸ ς τ ὸ χ ω ρ ί ο ν εἰκάζει π ρ ό ς τ ι χ ω ρ ί ο ν. Ἐγὼ νομίζω ὅτι πρέπει νὰ μεταγράψωμεν ὧδε· «πρὸς τὸ χωρίον ἡγεῖ τ ο τ ὸ προβεβλημένον τοῦ ἄστεος». Δηλαδὴ τὸ δεύτερον τ ὸ ἀπεῤῥόφησεν, ὡς λέγουσιν, ἡ κατάληξις—τ ὸ τοῦ ἡ γ ε ῖ τ ο. Νῦν πρβ. τὸ Ἡροδότειον· «μετὰ δὲ τὴν μὲν ὑποθέσθαι, τὸν δὲ ἀπικόμενον ἐπὶ τὸν κολωνὸν τὸν πρὸ τῆς πόλιος ἐόντα ἕρκος θεσμοφόρου Δήμητρος ὑπερθορεῖν οὐ δυνάμενον τὰς θύρας ἀνοῖξαι» κτλ.

Digitized by Google

Αὐτ. σελ. 10, 16 ὑπάρχουσι τὰ ἀκόλουθα· «Ἀλλ' ἐπηγγείλω, φησί, πλῆθος ἄγειν χρημάτων, ἥκεις δὲ τῷ δήμῳ κομίζων προφάσεις· οὕτω τὴν πόλιν ἠπάτησας ἔργῳ τὰς ὑποσχέσεις οὐ παραδούς· ὄνομα διαβεβλημένον τὴν ἀπάτην εὑρὼν δαιμόνιον ἐναντίωμα μεταπλάττεις εἰς ἔγκλημα γνώμης καὶ τὴν ἐμὴν προφέρων ὁμολογίαν τὴν αἰτίαν, ἣ προβῆναι κεκώλυται, κρύπτεις. Ὅρα μὴ σὺ μᾶλλον ἐξαπατᾷς» κτλ. Ἐνταῦθα ἀντὶ τοῦ περιφέρων τοῦ κώδικος ὁ ἐκδότης ἐξέδωκε προφέρων. Ἀλλὰ καὶ τὸ περιφέρων δύναται νὰ ἐξηγηθῇ. Ὁ Ξάνθιππος δηλαδὴ ἐγύριζε μέσα εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ εἰς τὰ ἄλλα δημόσια μέρη τῆς πόλεως καὶ διεκήρυττεν ὅτι ὁ Μιλτιάδης ὑπεσχέθη μὲν ὅτι θὰ φέρῃ πλῆθος χρημάτων, ἀλλ' ἀντὶ τούτων ἐπανελθὼν ἄπρακτος ἐκόμισε προφάσεις. Δεύτερον ἀντὶ τοῦ τὴν ἀπάτην ὁ ἐκδότης προτείνει τῆς ἀπάτης, ἀλλὰ καὶ ἡ αἰτιατικὴ ἐξηγεῖται εὐκόλως. Δυσκολία ὑπάρχει εἰς τὸ οὐ παραδούς. Ἴσως μεταγραπτέον σὺ παραβὰς ἢ οὕτω παρέβης.

Αὐτ. σελ. 12, 7 ἀναγινώσκομεν «Εἰ πρὸς Παρίους ἡμῖν πολέμου συστάντος εὔστοχός τις ἐκείνων ἐνευδοκίμησέ μοι τοξότης, μικρὸν ἂν ἴσως ἐνδεδωκὼς ταῖς ἐκ τοῦ πάθους ὀδύναις ἀπροσώπου μοι τότε τῆς φυγῆς ὑπαρχούσης· εἰ δὲ Πάριοι μὲν ἔνδον ἡσύχαζον θεῶν δέ τις αὐτοῖς τὴν ἡμετέραν ἀναχώρησιν ἐδωρεῖτο, πῶς ἔτι μένειν ἐχρῆν —;» Εὐκόλως θὰ εἰκάσῃ πιστεύω ὁ ἀναγνώστης ὅτι τὸ νόημα ἀπαιτεῖ ἀντὶ τοῦ ἀπροσώπου τὸ εὐπροσώπου. — Πρὶν ἀφίσω τὴν μελέτην ταύτην ὁδοῦ πάρεργον διορθῶ τινα, πιθανῶς καὶ τυπογρ. σφάλματα, οἷον Δᾶτις ἀντὶ Δάτις (σελ. 4, 7), προσεδρείαν ἀντὶ προσεδρίαν (σελ. 13, 3), παραμενεῖν ἀντὶ παραμένειν (15, 3), ἐπανέλθοις ἀντὶ ἐπανέλθῃς (16, 3) Ἐν δὲ σελ. 11, 24 μετὰ τὸ ἁρπάσας προσθετέον τὸ ἐρωτηματικόν· ἐν δὲ σελ. 12, 2 γρ. εἰπεῖν τι καὶ ἀξίως ἄνευ ἐρωτηματικοῦ.

Μεταβαίνω εἰς τοὺς τελευταίους λόγους. Ἐν σελ. 487, 36 κέ ὁ υἱὸς τοῦ Φιλαργύρου διηγεῖται πῶς ἐξεμυστηρεύθη τὸν ἔρωτά του πρὸς τὸν πατέρα· «Πέρας δ' οὖν ἐμαυτῷ κελεύσας παρρησιάσασθαι, τηρήσας πολλὴν ἄγοντα σχολὴν τὸν πατέρα καί τι καὶ χαίροντα, φιλόστοργον προσειπὼν καὶ πᾶν ὅτου δεοίμην ἀσμένως πειθόμενον, τούτοις αὐτὸν ὑποθωπεύσας ὁμωμοκώς τε κατ' ἐμαυτὸν ἐκλαλῆσαι τὸ πρᾶγμα — ἠρξάμην λόγου τοιοῦδε» κτλ. Οὕτως ἐξέδωκε ταῦτα ὁ ἐκδότης συμφώνως πρὸς τὸν κώδικα πλὴν μόνον ὅτι ἀντὶ τοῦ προθωπεύσας τοῦ κώδικος ἔγραψεν ὑποθωπεύσας. Ἐγὼ προτιμῶ τὴν γραφὴν τοῦ κώδικος, ἂν καὶ τὸ ῥῆμα προθωπεύω δὲν σημειοῦται ἐν τοῖς λεξικοῖς, ὅπερ βεβαίως εἶνε ὅλως τυχαῖον· διότι ἀνέκαθεν οἱ Ἕλληνες μέχρι τῆς σήμερον συνθέτουσι ῥήματα μετὰ προθέσεων ἀποβλέποντες εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ λόγου, ὄχι δὲ εἰς τὸ λεξικὸν ἂν ὑπάρχει ἢ δὲν ὑπάρχει. Τὸ ὑπὸ τοῦ κώδικος παραδιδόμενον προθωπεύσας ἀπαιτούμενον ὑπὸ τοῦ νοήματος εἶνε ὀρθότατον. Ἀφ' οὗ ἐκολάκευσε

Digitized by Google

προηγουμένως (=προθωπεύσας) τὸν πατέρα του, ἔπειτα ἐπιτηδείως εἶπε πρὸς αὐτὸν ὅτι ὁ εὔπορος νέος πρέπει νὰ προτιμᾷ εὐειδῆ γυναῖκα ἀντὶ τῆς πλουσίας μὲν ἀλλὰ δυσειδοῦς.

Ἐν σελ. 488, 30 ἀντὶ τοῦ ἔ χ ω μ ὲ ν ο ὕ τ ω ς μεταγραπτέον ἔ χ ω μ ὲ ν ο ὖ ν ο ὕ τ ω ς.

Σελ. 489, 6 ὁ ἐκδότης ἔγραψε «καὶ μὴν εἰ γονεῦσιν ἐχρῆν ἅπαντα πείθεσθαι, οὐκ ἂν τοὺς ἀριστέας ὁ νομοθέτης ἐκάλει πρὸς ἐξουσίαν ἧς ἐθέλουσι δωρεᾶς, πάντως δ' ἄν, οἶμαι, προσέγραψεν· ὅ τ ω δ ὲ τ ῶ ν ἀ ρ ι σ τ έ ω ν ἐ π ι τ υ γ χ ά ν ε ι π ε ρ ι ὼ ν ὁ π α τ ὴ ρ, τ ο ῦ τ ο ν τ ὸ δ ο κ ο ῦ ν τ ῷ φ ύ σ α ν τ ι γ έ ρ α ς α ἰ τ ε ῖ ν· ἀλλὰ γὰρ ἡ μνήμη τοῦ νόμου τοιαύτην ἔννοιαν συνεισφέρει τῷ λόγῳ» κτλ. Ἐν τούτοις τὸ ἐ π ι τ υ γ χ ά ν ε ι πρέπει νὰ μεταγραφῇ εἰς ἔ τ ι τ υ γ χ ά ν ε ι. Ὁ ἀμφιβάλλων ἂς παραβάλῃ τὸν ἐν σελ. 494, 3 παρατεθειμένον νόμον· «ἂν τὴν πατρίδα ῥύσῃ πολεμουμένην, αἴτει θαρρῶν δωρεὰν οἵαν ἐθέλεις — — · σαυτοῦ κύριος εἶ, κἂν ἔ τ ι σ ο ι τ ύ χ ῃ περιὼν ὁ πατήρ». Ἀλλ' ἐπανέλθωμεν εἰς τὸ προκείμενον χωρίον, ἐν ᾧ τὸ ἀ λ λ ὰ γ ὰ ρ ὀφείλεται εἰς τὸν ἐκδότην, τοῦ κώδικος παραδιδόντος ἀ λ λ' ο ὐ γ ά ρ, ὀρθῶς, διότι ὁ νόμος δὲν ἔλεγεν· «αἴτει τὴν δωρεὰν τὴν δοκοῦσαν τῷ φύσαντι» ἀλλὰ «αἴτει θαρρῶν δωρεὰν οἵαν ἐθέλεις». Καὶ γραμματικῶς δὲ ἀπαιτεῖται τὸ ἀ λ λ' ο ὐ γ ά ρ.

Σελ. 490, 29 μεταγράφω τὸ χωρίον ὧδε «εἰ δὲ κἀκείνην τις εἴποι φιλεργίᾳ τε χαίρειν καὶ μετρίαν εἶναι τοὺς τρόπους, οὐ σφόδρα μὲν πιθανὰ πλουτούσῃ γυναικὶ μ α ρ τ υ ρ ή σ ε ι (ἀντὶ τούτου ὁ κῶδιξ ἔχει μ α ρ τ υ ρ ο ῦ σ ι), δεδομένων δὲ τούτων ἀντισηκοῦται χρήμασι κάλλος».

Σελ. 496, 1 ὑπάρχει ἡ φράσις «Οὐ μὴν ἔξω συγγνώμης τι πεπονθέναι», ὅπου μετὰ τὸ ο ὐ μ ὴ ν ἐξέπεσεν ὡς φαίνεται διὰ τὴν ὁμοιότητα τῆς καταλήξεως τὸ ᾧ μ η ν.

Σελ. 507, 10 ἔγραψεν ὁ ἐκδότης «ο ὗ τ ο ς μὲν οὖν ὀνείρασιν ἔφη τὴν ψυχὴν ἐ κ ρ ι π ι σ θ ῆ ν α ι δωρουμένοις αὐτῷ τῆς ἐρωμένης τὸν γάμον». Ἀντὶ τοῦ ἐ κ ρ ι π ι σ θ ῆ ν α ι περὶ οὗ παραπέμπει εἰς σελ. 123, 9 τῆς ἐκδ. Boissonade ὁ κῶδιξ ἔχει ῥ υ π ω θ ῆ ν α ι, ἀντὶ δὲ τούτου ἐγὼ εἰκάζω π υ ρ ω θ ῆ ν α ι. Ἐπὶ δὲ τοιαύτης μεταφορικῆς σημασίας εὕρηται πολλαχοῦ τὸ ῥῆμα τοῦτο, οἷον Ἀνακρ. 10, 14 «Ἔρως, σὺ δ' εὐθέως με πύρωσον· εἰ δὲ μή, σὺ κατὰ φλογὸς τακήσῃ». Ἀνθολ. Ἐπιγραμμ. 12, 87· «ἄλλοτε γὰρ Λήμωνι πυρούμενος» πρβ. Αἰσχύλ. Ἀγ. 481 «παραγγέλμασιν νέοις πυρωθέντα καρδίαν» καὶ τὰ τοῦ Χρυσοστόμου· «ὅταν πυρωθῇ ψυχὴ τῷ πυρὶ τῷ θείῳ» καὶ «οὐκ ἀλαζονεία φυσηθέντες ἀλλὰ ζήλῳ πυρωθέντες» καὶ π. Κορ. ἐπιστ. 2, 11, 29 καὶ τὰ γραφικὰ τὰ γνωστά.

Λύτ. στ. 22 ἀναγινώσκομεν τὰ ἑξῆς· «ὁ δὲ μάλα σκυθρωπάσας καὶ κύψας εἰς γῆν καὶ δόξαν ἡμῖν δεδωκὼς ἐ π ι ε ι κ έ α φεύγειν τὸν γάμον ἔρωτος ἐμνημόνευσε κόρης οὐδὲ ὅσον ἀποζῆν κεκτημένης». Τὸ

Digitized by Google

ἐπιεικέα εἶνε προφανῶς ἐφθαρμένον, εἰκάζω ἐπιεικείᾳ τ. ἔ. ὑπὸ χρηστότητος ὄχι ἐξ ὑστεροβουλίας.

Σελ. 512, 6 διηγεῖται ὁ γέρων φιλάργυρος πρὸς τοῖς ἄλλοις ὅτι ἡ εὐειδὴς συχνάκις θὰ ἐξέρχεται εἰς τὴν ἀγορὰν ἵνα ἐπιδεικνύῃ τὸ κάλλος αὐτῆς πρὸς πολλούς· «εὔδηλον γάρ, ὡς ἐκείνη μᾶλλον ἀβρυνομένη τῇ φύσει καὶ μαρτυρίας ἔχειν βουλομένη τοῦ κάλλους — ἐξόδοις χρήσεται πυκνοτέραις» κτλ. Ὄχι μαρτυρίας ἀλλὰ μάρτυρας τοῦ κάλλους θὰ ἐπιθυμῇ νὰ ἔχῃ ἡ εὐειδής.

Σελ. 522, 25· «οὐχ ὁρᾷς, ὅτι οἷον θυγατέρες εἰσὶν ἡλικίαν ἔχουσαι γάμου;» Τὰ ὅτι οἷον πρέπει νὰ συναφθῶσιν εἰς μίαν λέξιν ὁποῖον, ἵνα ἔχῃ κατὰ πάντα λόγον ὀρθῶς τὸ νόημα.

Τέλος ἄξιον παραθέσεως μοὶ φαίνεται τὸ ἐν σελ. 19, 19 κέ (τοῦ Ἐπιθαλαμίου εἰς Προκόπιον καὶ Ἰωάννην καὶ Ἠλίαν) χωρίον οὐ μόνον διὰ τὰ νοήματα καὶ τὴν μίμησιν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν κακὴν τοῦ κειμένου κατάστασιν. «Πόθεν δὴ τῆς εὐρημίας τὴν ἀρχὴν ποιητέον; ἢ δῆλον, ὅτι τῷ γάμῳ τὸ γέρας ὀφείλεται· τί γὰρ ἐκείνου πρεσβύτερον; εἴπερ ἄνευ μὲν ἔρωτός ἐστιν οὐδὲν, ἔρως δὲ γάμῳ προῆλθεν· ἄρτι τοίνυν ἡ Φύσις τεκοῦσα τὰ φθειρόμενα γένη ἠθύμει τε καὶ δεινῶς ἠπορεῖτο μητρὸς ἔργον ποιοῦσα, μήπως ἑκάστου κατὰ μικρὸν ὑπορρέοντος ὀλιγοχρόνιον αὐτῇ (προτιμῶ αὐτῇ μετὰ τοῦ κώδικος) τὸ δημιούργημα γένηται καὶ λάθῃ λοιπὸν ἐκτὸς αὐτῆς πολυπαιδίας ἄπαις γεγενημένη· ἀγωνιῶσα δὴ θεραπείαν ἐζήτει τὸ πᾶν ἀθάνατον διασώζουσαν ἑκάστου δεδουλωμένου ταῖς Μοίραις· εὗρε τῆς τοιαύτης ἀμηχανίας φάρμακον καὶ λύσιν τὸν γάμον· ὃν ἐξευροῦσα πρὸς θάνατον ἀντίδοσιν ἀπεργάζεται τῆς ἐνδείας τῶν οἰχομένων ἀποδιδομένοις τοῖς τικτομένοις· ὁ μὲν ἦλθεν, ὁ δὲ ἀπῆλθε, μένει δὲ ἄφθαρτον τὸ κοινὸν δίκην φρεάτων ἀναπληρούντων ἀεὶ τὸ κενούμενον· εἶτα σκεψαμένη τὴν ἴασιν ἑτέραν ἐσκόπει προφέρειν δυναμένειν τὸν γάμον· τί γὰρ ὄφελος ἦν εὑρημένου τοῦ πράγματος, εἰ τοὺς χρησομένους οὐκ εἶχε; παραλαβοῦσα δὴ τὸν Ἔρωτα σύμμαχον τοῖς ἐκείνου τοξεύμασι περιπόθητον τὸ χρῆμα κατέστησε· τὰ μὲν οὖν παίγνια τοῦ θεοῦ, δένδρα καὶ λίθους, ἐῶ [καὶ τὰ πετό] μενά τε καὶ νηχόμενα γένη, καὶ ποταμόν τινα πηγῆς ἐραστὴν ᾄδετω σμινρολόγος ἀήρ».

Ὅστις ἀνέγνωσε τὸν ἐν Πρωταγ. τοῦ Πλάτωνος (σελ. 320 D) χαριέστατον μῦθον περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ Διὸς δημιουργίας τῶν θνητῶν γενῶν, ἅμα τῇ ἀναγνώσει τοῦ παρόντος τεμαχίου θὰ ἀνευρίσκῃ ὁμοιότητάς τινας πρὸς τὸν πλατωνικὸν μῦθον. Ἀλλὰ παραλειπομένης τῆς ἴσως καὶ ἀνεπιγνώστου ταύτης ἀπομιμήσεως, τῆς καὶ ἄλλως λίαν ἀμαυρᾶς, ἐν τῇ κατωτέρω φράσει «ὁ μὲν ἦλθεν ὁ δὲ ἀπῆλθε» εὑρίσκομεν φανερὰ ἴχνη ἐπιχαρμείου ῥήσεως. Πρβ. Mullach. Fragm. Philos. 1 σελ. 145. Epicharmos von Lorenz σελ. 258. Τὸ χωρίον τοῦ Ἐπιχάρμου διεσώθη παρὰ Πλουτ. σελ. 110 A· «Καλῶς οὖν ὁ Ἐπίχαρμος συνεκρίθη φησὶ καὶ διεκρίθη καὶ ἀπῆλθεν ὅθεν ἦλθε

Digitized by Google

πάλιν, γᾶ μὲν εἰς γᾶν, πνεῦμα δ' ἄνω· τί τῶνδε χαλεπόν; οὐδὲ ἕν. — Ἐρχόμεθα νῦν εἰς τὰ καθ' ἕκαστα. Ἐν τῷ παρατεθειμένῳ τεμαχίῳ οὐκ ὀλίγα διώρθωσεν ὁ ἐκδότης καὶ μάλιστα ἢ δῆλον ἀντὶ τοῦ ἢ δῆλον καὶ κατωτέρω δυναμένην ἀντὶ τοῦ δύναμιν, ὀρθῶς δὲ κατ' ἔννοιαν συνεπλήρωσεν «ἐῶ [καὶ τὰ πετό] μενά» ἀντὶ τοῦ «ἐω μενά». Ἐγὼ δὲ ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ κειμένῳ ἀκατανοήτου ἐκτὸς αὐτῆς πολυπαιδίας προέτεινα νὰ διορθωθῇ ἐκ τοσαύτης πολυπαιδίας, ὅπερ, μετ' ἐμὲ εὗρε καὶ ὁ Weil. συνεπλήρωσε δὲ μετὰ τὸ ἀναπληρούντων τὸ ὑπὸ τοῦ νοήματος ἀπαιτούμενον καὶ προφανῶς ἐκλιπὸν «τῶν ἐπιγινομένων». Τὰς διορθώσεις μου ταύτας, ὅπως καὶ ἄλλας μὴ δημοσιευομένας ἐνταῦθα, ἀνεκοίνωσεν ὁ ἐκδότης λίαν εὐφήμως ἐν τέλει τῆς μελέτης, ἧς ἡ ἐπιγραφὴ Λυδοί. Ἀλλὰ περὶ τοῦ συμπληρώματος παρατηρεῖ ὅτι εὐκολώτερον θὰ παρενετίθετο μεταξὺ τοῦ ἀεὶ καὶ τοῦ τὸ κινούμενον· ἐγὼ δὲ νομίζω ὅτι δὲν κρίνει ὀρθῶς, διότι μόνη αἰτία τῆς ἐκπτώσεως τοῦ συμπληρώματος εἶνε ἡ ὁμοιότης τῶν καταλήξεων· ἀπὸ τοῦ πρώτου — ων μεταπηδήσας ὁ ἀντιγραφεὺς εἰς τὸ δεύτερον — ων παρέλιπεν ὁλόκληρον τὴν δευτέραν λέξιν. Τοῦ σφάλματος τούτου οὐδὲν συχνότερον οὐ μόνον ἐν τοῖς παλαιοῖς ἀντιγράφοις ἀλλὰ καὶ ἐν οἷς νῦν ἡμεῖς καθ' ἑκάστην γράφομεν καὶ ἐν οἷς οἱ τυπογράφοι ἐκτυποῦσι. Ταῦτα ἐπικυροῖ ἡ ἑπομένη ὀρθὴ μὲν κατ' ἔννοιαν ἀλλ' ὄχι καὶ ἀκριβὴς κατὰ λέξιν συμπλήρωσις τοῦ ἐκδότου «ἐῶ [καὶ τὰ πετό] μενά τε». Ἐνταῦθα δηλαδὴ ἐγείρεται τὸ ζήτημα πῶς παρελείφθησαν αἱ ἐν τῷ μέσῳ ἀγκυλῶν περιληφθεῖσαι ὑπὸ τοῦ ἐκδότου συλλαβαὶ καὶ τὰ πετό. Ἡ παράλειψις δὲν ἐξηγεῖται ἄλλως, ἀναγνῶστα, παρὰ ἂν γράψωμεν ὄχι ἐῶ ὅπως ὁ ἐκδότης, ἀλλὰ ἐῶμεν· οὕτω δὲ ὁ ἀντιγραφεὺς μεταπηδήσας ἀπὸ τοῦ — μεν τοῦ ἐῶμεν εἰς τὸ — μεν τῆς μετοχῆς πετόμενα παρέλιπεν ὅλα τὰ ἐν τῷ μέσῳ. Μεταγραπτέον λοιπὸν «ἐῶμεν [καὶ τὰ πετό] μενά τε». Ὁ δὲ Χορίκιος καὶ ἀνωτέρω καὶ κατωτέρω μεταχειρίζεται ἄλλοτε μὲν τὸ πρῶτον ἑνικὸν ἄλλοτε δὲ τὸ πρῶτον πληθυντικόν. Ἂν δὲ εἰς ταῦτα προσθέσωμεν καὶ τὴν διόρθωσιν τοῦ Weil τιν' ἴασιν ἀντὶ τοῦ τὴν ἴασιν, καὶ μεταθέσωμεν μετὰ τὸ προῆλθεν τὸ μετὰ τὸ πρεσβύτερον ἐρωτηματικόν, οὐδὲν ἢ σχεδὸν οὐδὲν θὰ ὑπολείπηται πλέον πρὸς διόρθωσιν.

Γρηγ. Βερναρδάκης.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google